

Vem får vara med och bestämma?

Berättelse

I en demokrati är det folket som bestämmer vilka som ska styra. I Sverige gör människor det genom att rösta i allmänna val, något som sker vart fjärde år. Valen hålls alltid en söndag i september, och nästa gång är det val den 13 september 2026. Det är Valmyndigheten som har ansvaret för att valen genomförs på ett säkert och rättvist sätt.

Det som kan överraska den som är ny i Sverige är att man röstar tre gånger på samma dag. Dessa tre val avgör olika saker. I riksdagsvalet väljer man de 349 ledamöter som ska stifta lagar för hela landet. I regionvalet bestämmer man vilka som ska styra regionen, som bland annat ansvarar för sjukvården. I kommunvalet väljer man dem som ska bestämma i kommunen, alltså om sådant som skolor, äldreomsorg och vatten där man bor. Eftersom de tre valen handlar om olika nivåer i samhället, kan en väljare rösta på olika partier i de olika valen.

Vem som får rösta är dock inte samma sak i de tre valen, och här är det lätt att blanda ihop reglerna. För att rösta i riksdagsvalet krävs att man är svensk medborgare, att man har fyllt 18 år senast på valdagen och att man är eller har varit folkbokförd i Sverige. Medborgarskapet är alltså ett krav när man väljer dem som ska styra hela landet.

I kommun- och regionvalen är reglerna bredare, eftersom de bygger på var man bor i stället för på medborgarskap. Den som är medborgare i ett annat EU-land, eller i Norge eller Island, får rösta så snart hon eller han är folkbokförd i Sverige. Kommer man däremot från ett land utanför den kretsen, får man rösta i kommun- och regionvalen om man har varit folkbokförd i Sverige i tre år i följd före valdagen. På så sätt får många som ännu inte är svenska medborgare ändå vara med och påverka sin närmaste vardag.

Att rösta kostar ingenting, och rösten är hemlig, vilket innebär att ingen har rätt att veta vad du har röstat på. Den som inte kan eller vill rösta på själva valdagen kan förtidsrösta veckorna innan. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att rösträtten är en rättighet och inte en plikt. I Sverige finns ingen lag som tvingar någon att rösta. Ändå väljer många att gå och rösta, eftersom de ser det som ett sätt att vara med och forma det samhälle de lever i.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
demokrati	ett styre där folket bestämmer genom att rösta
allmänna val	val där alla med rösträtt får vara med
Valmyndigheten	den myndighet som ansvarar för att valen genomförs
ledamot	en person som är vald till riksdagen
stifta lagar	att besluta om nya lagar

ORD	FÖRKLARING
väljare	en person som röstar i ett val
medborgare	en person som rättsligt tillhör ett land
folkbokförd	officiellt registrerad som boende i Sverige
i följd	flera år efter varandra, utan avbrott
förtidsrösta	att rösta innan själva valdagen
plikt	något som man är tvungen att göra
påverka	att vara med och förändra något

Läsförståelsefrågor

1. Vad är Valmyndighetens uppgift enligt texten?
 1. Att bestämma vilka partier som får finnas.
 2. Att ansvara för att valet går rätt till och att rösterna räknas korrekt.
 3. Att räkna hur många som bor i varje kommun.
2. Varför kan en person rösta på olika partier i de tre valen?
 1. Eftersom det är förbjudet att rösta på samma parti två gånger.
 2. Eftersom valen gäller olika nivåer i samhället med olika frågor.
 3. Eftersom man bara får en röst per dag.
3. Vilket krav gäller i riksdagsvalet men inte i kommunvalet?
 1. Att man har fyllt 18 år.
 2. Att man är folkbokförd någonstans.
 3. Att man är svensk medborgare.
4. Vad menas i texten med att rösten är "hemlig"?
 1. Att man inte får berätta för någon att man har röstat.
 2. Att det är din ensak vilket parti du röstat på, och att du aldrig är tvungen att berätta det.
 3. Att valet hålls på en hemlig plats.
5. En person från Norge blir folkbokförd i en svensk kommun i augusti 2026. Får hon rösta i kommunvalet i september samma år?
 1. Nej, hon måste först vänta i tre år.
 2. Ja, eftersom medborgare i bland annat Norge får rösta så snart de är folkbokförda.
 3. Nej, bara svenska medborgare får rösta i kommunvalet.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Det är gratis att rösta i Sverige.
 2. Man är enligt lag tvungen att rösta.
 3. Det går att rösta redan innan valdagen.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Riksdagen har 349 ledamöter.
 2. Regionen ansvarar bland annat för sjukvården.
 3. De flesta svenskar röstar i varje val.
8. Texten säger att reglerna i kommun- och regionvalen är "bredare". Förklara med egna ord vad som menas med det.

9. Varför kan man säga att en person som inte är svensk medborgare ändå kan vara med och påverka sin vardag? Svara med stöd i texten.
10. Texten skiljer noga på riksdagsval och kommun-/regionval. Varför tror du att det är viktigt att hålla isär de två? Motivera ditt svar.

Diskussionsfrågor

- Texten beskriver tre nivåer: riksdag, region och kommun. Vilken av dem tror du påverkar din vardag mest, och på vilket sätt?
- Vad tänker du om att man kan rösta i kommun- och regionval utan att vara svensk medborgare? Vilka fördelar och nackdelar kan det finnas?
- Rösträtten är en rättighet men inte en plikt i Sverige. I vissa länder är det däremot obligatoriskt att rösta. Vilket system tycker du är bäst, och varför?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv hur ett val går till i landet där du växte upp, eller vad du vet om det. Jämför kort med hur det fungerar i Sverige.